

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ЗЕД В УКРАЇНІ

Входження України до світової системи господарювання потребує вивчення та узагальнення всіх ланок управління економікою країни, регіонів і підприємств, шляхів та методів розвитку світових інтеграційних процесів. Як свідчить світова практика, зовнішньоекономічна діяльність є невід'ємною частиною розвинутої економіки та здійснює ефективний стратегічний вплив на вирішення економічних проблем кожної країни на різних рівнях народногосподарського комплексу. При цьому, зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) країни має бути науково обґрунтованою, упорядкованою та відрегульованою відповідно до загальноприйнятих у світовій практиці норм.

Теоретичними проблемами розвитку митного регулювання ЗЕД присвяченні численні роботи зарубіжних і українських вчених-економістів. Серед них слід відзначити напрацювання В. Леонтєва, А. Філіпенка, В. Ключка, Ю. Макогона, Д. Богині, П. Адмірал, Е. Хекшера, Р.Д. Джонса, П. Пашко, В. Науменко, І. О. Івашук, О. П. Гребельника, В.П. Мартинюка. Однак потребують додаткового вивчення особливості справляння митних платежів в сучасних умовах, аналіз чинників, що впливають на процеси митного регулювання ЗЕД в контексті інтеграційних процесів та оновлення вітчизняного законодавства тощо.

Регулююче призначення митних платежів передбачає зміну географічного спрямування та структури товарних операцій відповідно до інтересів держави. Фіскальна функція митних податків створює об'єктивні передумови для підвищення ролі держави в економічних процесах суспільства, але не має перевищувати того рівня, коли починається зворотний процес: зменшення податкових надходжень до бюджету, зниження ділової активності суб'єктів ЗЕД. За таких умов надходження від оподаткування зовнішньоторгових операцій зменшується не тільки від зменшення обсягів зовнішньоторговельного обороту, а й за рахунок приховування або зменшення бази оподаткування.

Статистичні показники засвідчують, що держава доволі вдало використовує митно-тарифні інструменти. Так митною службою України протягом 2011 року було зібрано 103242,8 млн. грн., що відповідає 38,8 відсотка загальних надходжень до загального фонду державного бюджету. Порівняно із 2010 роком надходження зросли на 21593,1 млн. грн., або на 26,4 відсотка. На надходження від митної служби України вплинуло збільшення обсягів імпорту товарів (згідно з попередніми даними Національного банку України за 2011 рік імпорт товарів збільшився на 37,5 відсотка порівняно з 2010 роком), а також запровадження тимчасових ставок вивізного (експортного) мита на пшеницю, ячмінь та кукурудзу. Фактичні бюджетні надходження від ПДВ з ввезених на територію України товарів до загального фонду державного бюджету за 2011 рік були вищими, ніж визначено у законі про бюджет на 8,1 відсотка, або на 6956,1 млн. гривень.

Порівняно з 2010 роком надходження до державного бюджету акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) зросли у 1,7 раза (або на 3221,2 млн. гривень). Збільшення надходжень акцизного податку із ввезених товарів забезпечено за рахунок зростання обсягів імпорту підакцизних товарів. Так, за даними митної служби, у 2011 році збільшився обсяг імпорту підакцизних товарів порівняно з попереднім роком: лікєро-горілчаних виробів – у 2,0 раза; пива – у 1,5 раза; виноробної продукції – у 1,5 раза; дизельного палива – у 1,4 раза; автомобілів легкових – у 1,7 раза; скрапленого газу – у 5,0 разів.

Загалом надходження до Державного бюджету України податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції становили 11774 млн. гривень. Найбільшу питому вагу в цих надходженнях має ввізне мито (88,9 відсотка), обсяг надходжень якого до бюджету за результатами 2011 року до бюджету становив 10462,8 млн. грн., в тому числі до загального

фонду надійшло 8 315,9 млн. гривень. Порівняно з 2010 роком надходження ввізного мита зросли на 22,3 відсотка, або на 1906,4 млн. грн., до загального фонду зростання надходжень становить 12,6 відсотка, або 927,9 млн. гривень.

Важливим економічним індикатором функціонування митної системи, який свідчить про її значення у економічному зростанні та забезпеченні фінансово-економічної безпеки держави, є видатки державного бюджету. Їх частка, що покривається за рахунок митних платежів ідентифікує фіскальне значення інструментів і заходів, які здійснюються для досягнення єдиної мети – забезпечення надходження митних платежів до бюджету у повному обсязі (табл. 1).

Таблиця 1

Частка забезпечення видатків Державного бюджету України митними платежами

<i>Показник</i>	<i>2010 р.</i>	<i>2011 р.</i>	<i>2012 р.</i>	<i>2013 р.</i>	<i>2014 р.</i>
Надходження до державного бюджету митних платежів, млн. грн.	85911,4	114816,8	123648,9	119053,5	137657,3
Видатки державного бюджету, млн. грн.	303589,0	333460,0	395682,0	403403,0	447300,0
% забезпечення видатків державного бюджету митними платежами	28,3	34,4	31,3	29,5	30,0

Упродовж 2010-2014 рр. видатки державного бюджету зростають (табл. 1). Їх вартісний вираз зріс із 303589,0 млн. грн. у 2010 р. до 447300,0 млн. грн. у 2014 р., тобто у 1,5 рази. Проте, коефіцієнт покриття державних витрат протягом 2010-2014 рр. є нерівномірним, а його найбільше значення припадає на 2011 р. – 34,4 %. Також варто наголосити, що всупереч прогнозам падіння основних макроекономічних показників у 2014 р., коефіцієнт покриття бюджетних видатків митними платежами становив 30,0 %. Представлені вище показники свідчать, що митниці ДФС України забезпечують третину витрат держави на виконання її основних функцій.

Вітчизняний досвід митно-тарифного регулювання після час входження України в СОТ свідчить, що внутрішні економічні умови поліпшуються для одних секторів економіки й погіршуються для інших. Вступ у СОТ зумовив зниження тарифних обмежень для ввезення імпортованих товарів на внутрішній ринок, що підсилило конкуренцію, яку не всі вітчизняні підприємства спроможні витримати. В цьому контексті важливими залишаються наступні вектори вдосконалення митно-тарифного інструментарію: 1) регулювання ЗЕД має бути спрямовано як на лібералізацію зовнішньої торгівлі й легалізацію “тіньових” потоків імпорту, так і на захист національного товаровиробника; 2) з огляду на значний потенціал економіки України доцільною є модель тарифного регулювання, що передбачає формування оптимальних ринкових відносин на кожному окремому сегменті внутрішнього ринку з пріоритетом наявності на ньому національного товару; 3) головним державним пріоритетом повинна стати підтримка галузей, які застосовують конкурентоздатні технології, мають високу додану вартість і є перспективними на світовому технологічному ринку; 4) вдосконалення процедур митного адміністрування, митного контролю, квотування й сертифікації для обмеження імпорту неякісної продукції.

Література:

1. Митний кодекс України, затв. Законом України від 13.03.2012 № 4495-VI2 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Проценко Т.О. Правове забезпечення адміністрування податків та митних платежів : [монографія] / Т. О. Проценко: Нац. акад. ДПС України, 2012. - 596 с.
3. Пашко П.В. Інституційний механізм реалізації митної політики / П.В. Пашко // Фінанси України. - 2013. - № 11. - С. 153-155.